

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola
Politikatudományi Program

Miskolc fejlődéstörténeti vizsgálata Városigazgatás három korszakban

Doktori értekezés tézisei

Doktorjelölt:
Mihály Renáta

Témavezető:
Dr. habil. Schmidt Andrea, Gál Zoltánné PhD.

Pécs, 2023.

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	2
1.1. A témaválasztás indoklása.....	2
1.2. A kutatás célkitűzései és hipotézisei.....	3
1.3. A disszertáció szerkezete.....	4
2. MÓDSZERTAN	7
2.1. Szakirodalmi adatgyűjtés és feldolgozás.....	7
2.2. Levéltári források adatgyűjtése és feldolgozása.....	8
2.3. Sajtóforrások adatgyűjtése és feldolgozása.....	13
2.4. Konceptualizálás.....	13
3. EREDMÉNYEK	15
4. KONKLÚZIÓ	20
5. BIBLIOGRÁFIA	22
6. SAJÁT PUBLIKÁCIÓK ÉS ELŐADÁSOK JEGYZÉKE	38

1. BEVEZETÉS

1.1 A témaválasztás indoklása

Azért választottam kutatási témámnak Miskolc településfejlődésének tanulmányozását, mert Miskolccal kapcsolatban számos pejoratív vélemény él az emberek fejében. Sokan nem ismerik a város történelmét, belső kormányzását, a helyiek erőfeszítéseit, eredményeit, illetve, hogy Miskolc milyen sikerek és kudarcok árán érte el méretét és sokszínűségét. Akadnak, akik csak a szocialista időszak iparvárosaként ismerik ezt a szép történelmi múlttal rendelkező települést, amely a kezdetekben a diósgyőri koronauradalom részeként vált ismertté országszerte, később pedig nemzetközi útvonalainak köszönhetően Európa-szerte is.

A városkutatás során az Iskola interdiszciplináris jellegét hangsúlyozva a politikatudomány mellett a történettudományra támaszkodtunk. A tudományterületek érintik az olyan társadalomtudományi diszciplínákat is, mint a szociológia vagy a néprajz, így összességében a városkutatás jelenlegi irányához igazodunk, amely „kiszabadította a diszciplínák szorításából és interdiszciplinárisabbá tette a városkutatást.”¹

Az interdiszciplináris vonalat – mint a tudományterületek közötti átjárást – időben történő átjárással ötvöztük. Mindez első olvasatra rendhagyónak tűnhet, de a disszertáció egészét tekintve a több tudományterület érintése így tud érvényesülni, amelyet transzdiszciplinaritásként is felfoghatunk.

A kutatás során hosszú folyamatokon keresztül ismerhetjük meg a város legjellemzőbb erőfeszítéseinek eredményeit, amelyeket politikai, társadalmi változások előztek meg.

A városfejlődés egyik legfontosabb fokmérőjének tartják, hogy egy adott település az igazgatási és igazságszolgáltatási függetlenségét milyen mértékben tudta birtokolni.² Ezért a dolgozat kitér a vizsgált korszakok helyi belső igazgatásának működésére, szervezetére, valamint a tisztviselői munkakörök bemutatására, néhány esetben felsorolására, továbbá a korszakok fontosabb eseményeire és jogszabályváltozásaira. A város fejlődése során - a disszertációt érintő korszakokban - számos alkalommal változott az igazgatási rendszere, ezen belül szervezete, a vezetőségi tagok, tisztviselők alkalmazásának lehetőségei, szabályai, a fontosabb ügyeket érintő szakterületek és a belügyek milyensége, amelyek mindegyikére nem tudunk kitérni jelen dolgozat keretében, csupán a jelentősebbekre.

¹ Jelinek-Bodnár - Czirfusz-Gyimesi, 2013. 12. p.

² Tóth, 2013.

A dolgozatban a település fejlődését a következő faktorokkal kívánjuk alátámasztani a vizsgált korszakokban:

- a lakosság lélekszámának növekedése
- a település kül- és belterületének gyarapodása
- a helyi gazdaság erősödése
- a helyi közigazgatás autonómia igénye és törekvéseinek összessége.

A vizsgálódás során szeretnék eltekinteni az egyes korszakok, valamint azok vezetőinek politikai értékrendjétől, orientációjától, dolgozatom nem erre irányul, csupán arra mutat rá, hogy elszántsággal, jó „politikával” és helyes közgondolkodással egy település miként terelhető megfelelő fejlődési irányba. Így a kutatáshoz kapcsolódó, a település gyarapodására ható városfejlesztési tervek, kísérletek, megvalósult események, folyamatok az országos és/vagy helyi vezetés politikai irányultságától függetlenül jelennek meg a dolgozatban.

1.2 A kutatás célkitűzései és hipotézisei

A kutatás célja, történeti-politikai városkutatás szempontjából megvizsgálni, hogy a disszertáció szempontjából releváns korszakok legjelentősebb folyamatait milyen lényeges társadalmi változások előzték meg, milyen társadalmi hatásai voltak, továbbá láthatjuk, hogy az egyes történések – mint lépcsőfokok – mennyiben hatottak a következő korszakok eseményeire. A kutatás további, mélyebb célja, hogy képet kapjunk a vizsgált korszakokban, a helyi és a központi szintek közötti kapcsolatrendszer jellegéről és a helyi autonómia működéséről.

Az önállósodás kérdése azért volt fontos Miskolcnak a vizsgált évszázadokban, mert a közösségnek azt a lehetőségét és jogát jelentette, hogy belső ügyeit önállóan intézhette saját választott képviselői útján, saját rendtartása szerint.

A dolgozat az autonómiának azt az olvasatát mutatja be, hogy az egyes korszakokban hogyan változott az autonómia lehetősége Miskolcon, kik voltak a szereplői és hogyan működött mindez a gyakorlatban. Az autonómia törekvéseken keresztül ismerhetjük meg az intézményesült formákat, amelyek középpontba helyezésével vizsgáljuk a települést.

A település fejlődési pályát tekintve későbbi korszakaiban elért meghatározó pozícióit korábbi törekvéseinek eredményei nagyban meghatározták.

A dolgozat Miskolc példáján keresztül mutatja be továbbá a vizsgált korszakokban a helyi-területi szervek hatásköreit.

A kutatás további célja, hogy bemutassa a helyi kormányzás döntéshozóit, apparátusát – és azokat az intézkedéseket, döntéseket, amelyek a település életképességét, fejlődését hosszú időszakokra meghatározták – bepillantást nyerve a helyi kormányzás és a központi kormányzás kapcsolatába.

Hasonlóan Enyedi György megállapításához – mely szerint hosszú távú folyamatokkal jellemzi a városi világot, mivelhogy „a városok hosszú idő alatt formálódnak, nemcsak építményeik, de társadalmi szerkezetük, légkörük, gazdasági szerepkörük is”³ – szintén hosszú távú folyamatok segítségével vizsgáljuk Miskolc fejlődését.

Miskolc városkutatása során azt az összefüggést véltem felfedezni, hogy a város egyes korszakaiban bekövetkezett meghatározó folyamatok, mint:

H1: a városi privilégiumok megszerzése és megtartása

H2: az önálló törvényhatósági jogért folytatott küzdelem és annak elérése

H3: a Nagy-Miskolc koncepció kidolgozása és megvalósulása

olyan helyi és központi kormányzat közötti interakciók eredményei, amelyeket nagy társadalmi változások előztek meg, majd követtek.

Az említett folyamatok előzményei – mint látni fogjuk – jelentős politikai, társadalmi változások lehettek, mintegy előkészítve a vizsgált események bekövetkezését.

A dolgozat hosszú időszakot felölelő folyamatainak vizsgálatát az indokolta, hogy azok egymást követve, egymásra épülve szintetizálták a város fejlődését, amelyek hosszú időre meghatározták a város társadalmi-gazdasági fejlődését, kereskedelmi, majd ipari jellegét, végül pedig régióközponti szerepét. Így egészében válnak láthatóvá a település törekvései és eredményei.

1.3 A disszertáció szerkezete

A Bevezetés első részében a témaválasztás indoklása, a kutatás célkitűzése, valamint a hipotézisek bemutatása olvasható, amelyet a disszertáció szerkezeti összefoglalója követ. A fejezetet az Elméleti keretek címet viselő rész követi, amely hazai és nemzetközi általános várostörténeti áttekintés után szintén hazai és nemzetközi városigazgatás-történet ismertetésével folytatódik, beleértve az autonómia fogalomkörét is. Ebben a részben az elmélet mellett helyet kapott a gyakorlati megközelítés is. A disszertáció módszertani része a Szakirodalmi adatgyűjtés és feldolgozás, a Levéltári források adatgyűjtése és feldolgozása, a

³ Enyedi, 2012. 9. p.

Sajtóforrások adatgyűjtése és feldolgozása, majd a Konceptualizálás részekre tagolódik a Módszertan című fejezetben.

Az Eredmények című fejezetben a kutatási kérdésekhez kapcsolódó rész található, amelyek egy-egy alfejezetet ölelnek fel. Az alfejezetek további részekre tagolódnak.

Az első alfejezet a középkori Miskolc eseményeit tárja elénk a privilégiumok jelentőségének szemszögéből.

A középkori kiváltságok, mint a piac- és vásártartás, a vámmentesség, a céhek szabad működése, a kisebb királyi haszonvételek megszerzése, birtoklása azért volt fontos a településeknek, így Miskolcnak is, mert leképezték a várossá emelt települések társadalmi-gazdasági funkcióit, valamint támogatták azok kialakulását. A városi kiváltságok többnyire megfeleltek a középkori, feudális kori városok funkcióinak. A városok kézműipari, kereskedelmi központokká váltak piacközponttal, mellettük pedig kolostorok, iskolák, egyházi intézmények jöttek létre kultúráközvetítő szereppel. A szabadságjog, mint városi kiváltság - a feudális kötöttségektől való szabadulásként - a városi önkormányzatok, a céhek és a polgárok szabadságaként volt értelmezhető.⁴

A második alfejezetben az újkori Miskolcnak a szabad királyi városi rangért folyó küzdelmét követhetjük nyomon. Miskolc szeretett volna függetlenedni az uradalomtól és a Kamarával sikerült is megegyeznie a földesúri terhek megváltása miatt. Később a város szervezetét is átalakították a szabad királyi városok mintájára, elősegítve így az átalakulást.

A szabad királyi közjogi állapotot nem a formális jelentősége miatt kívánták birtokolni a helyi erők, sokkal inkább a város fejlettségét, regionális szerepkörét, valamint társadalmi, gazdasági és közigazgatási, kulturális elismertségét hangsúlyozó országos hierarchiába való betagozódása miatt.⁵ A város a megyei joghatóságtól való függetlenedését végül önálló törvényhatósági jogú városként érte el.

A harmadik alfejezet „Nagy-Miskolc” létrehozását járja körül. Miskolc szellemi központtá nőtte ki magát, ahol a kereskedelem és a banki szektor is koncentrált. Miskolc lakosság száma is erőteljesen növekedett és a település határai már annyira kitolódtak, hogy idővel csak a szomszédos településekkel egybeolvasztásával lehetett a területét növelni. A szomszédos települések megfelelő ipari, mezőgazdasági és turisztikai erőkkel is rendelkeztek, amelyekből további előnyökre tudott a város szert tenni.

Az Eredmények fejezet mindhárom alfejezete azonos szerkezetet kapott. Az alfejezetek első részei bemutatják, elemzik az egyes folyamatokat és az elért eredményeket. Az alfejezetek

⁴ Beluszky-Győri, 2005.

⁵ Dobrossy, 2009.

második részei kitérnek Miskolc városigazgatására, szervezetrendszerére annak módosulásaira és a jelentősebb tisztviselői szerepek ismertetésére. Majd az alfejezetek harmadik részeiben a közigazgatás (országos) és a városigazgatás (helyi) változásait kísérhetjük figyelemmel, hiszen Miskolc vizsgált korszakait a helyi politika és az országos politika egyaránt formálta.

A disszertáció középpontjában lévő középkori, újkori és jelenkori Miskolc városigazgatását bemutató dolgozat a szélesebb közönségnek is készülhet, például a helyi lakosságnak, vagy a Miskolchoz kötődőknek.

Mivel Miskolcon születtem és jelenleg is itt élek, számos információ birtokában vagyok a településről, de még ennél is több új ismerettel gazdagodtam a városkutatás során. Mindezt az ismeretanyagot szeretném megosztani másokkal is, akiket szintén érdekel a város jelentősebb korszakainak fejlődésére ható top-down (fentről lefelé történő) és bottom-up (alulról építkező) városformáló erők és azok eredményei.

2. MÓDSZERTAN

2.1 Szakirodalmi adatgyűjtés és feldolgozás

Az első lépés a dolgozat szempontjából releváns hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintése és feldolgozása volt. A szakirodalom elsődleges forrásai a Miskolc történetét leíró könyvek, könyvfejezetek, tanulmányok és konferencia előadásanyagok voltak. Mivel egy hazai település fejlődési lépcsőfokainak vizsgálatával foglalkozunk, a szakirodalomban leginkább a hazai irodalmak kaptak helyett, azon belül is a Miskolccal kapcsolatos szakirodalom.

A szakirodalmi adatgyűjtés során kiemelt figyelmet kaptak a helyi kezdeményezésekkel kapcsolatos események, továbbá a városigazgatás szervezete és annak változása, fejlődése.

Az adatgyűjtés első részében Szendrei János alapvető forrásmunkáit tekintettük át a *Miskolcz város története és egyetemes helyirata I-V.* című 5 kötetes művével.

Szendrei János (1857-1927) Mindszenten született, amely települést – mint látni fogjuk a későbbiekben - 1880-tól Miskolchoz csatolták. Szendrei magyar művészeti író, régész, történész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Legjelentősebb munkái közé tartozik a Miskolc történetét feldolgozó ötkötetes *Miskolcz város története és egyetemes helyirata I-V.* monográfia. Emellett a kutatáshoz kapcsolódó diósgyőri vár és a tapolcai apátság történetét is feldolgozta.

A szakirodalmi adatgyűjtés következő nagyvolumenű elemeként a Dobrossy István által szerkesztett *Miskolc története I-V.* szintén ötkötetes monográfiát tekintettük át, amelyben az említett Szendrei kötetben szereplő néhány gondolat a mai kor tudományos vizsgálatai szerint elvételre került. A kötetben számos friss kutatás található, amelyek közül párat felhasználtunk a disszertáció vonatkozó részeibe.

Dobrossy István (1946-2015) Miskolcon született magyar történész, levéltáros, a B.-A.-Z. Megyei Levéltár igazgatója. A város történetét feldolgozó monográfia mellett jelentős még a kutatás szempontjából, a *Miskolc írásban és képekben* című tízkötetes könyvsorozat, valamint a Levéltári Évkönyvben megjelent Miskolc történetéről szóló számos publikáció.

A fő szakirodalmak mellett többek között más neves történészek munkáit is áttekintettük, mint Bácskai Vera, Fügedi Erik, Kubinyi András, vagy kifejezetten Miskolc tekintetében Gyulai Éva, Halmay Béla, Leszih Andor, Seres Péterné, Somorjai Lehel, Stipta István, Tóth Péter, Tóvári Judit, Veres László, Viga Gyula, Zsedényi Béla.

Fentiek mellett a B.-A.-Z. Megyei Levéltár és a Herman Ottó Múzeum évkönyveire, valamint közleményeire támaszkodtunk.

A várostörténet mellett a közigazgatás történetéről szóló ide vonatkozó jelentősebb kutatásokat is áttekintettük, leginkább Pálné Kovács Ilona és Kákai László tanulmányait, valamint a Beluszky Pál – Győri Róbert szerzőpáros köteteit.

A városról szóló írások mellett további figyelmet szenteltünk a település életében kiemelt szerepet játszó személyiségeknek is.

A forrásokat a Doktori Iskola politikatudományi képzés követelményeinek megfelelően tüntettük fel.

3.2 Levéltári források adatgyűjtése és feldolgoása

A város különböző korszakokra tehető pozicionálását leginkább levéltári forrásokra alapozva vizsgáltuk és dolgoztuk fel, hiszen a legtöbb hiteles iratot, oklevelet, térképet a levéltárak őrzik. Az egyes korok dokumentumainak egymással történő összevetéséből következtethetünk a település, vagy a helyi kormányzás szervének változására, fejlődésére.

Városkönyvek

A dolgozat szempontjából a legfontosabb levéltári forrásokat a Városkönyvek szolgáltatták.

Kenyeres István szerint a Városkönyveket a „szakirodalom öt nagyobb kategóriába sorolta:

„1) azon könyvek, amelyek a város által elnyert jogokat, a városi tisztségekre és a város közösségére vonatkozó iratok másolatait tartalmazzák, ide sorolandók a jogkönyvek is,

2) a város igazgatási, hivatali könyvei (pl. tanácsülési jegyzőkönyvek)

3) jogszolgáltatási, bírósági jegyzőkönyvek,

4) a városi lakosság magánjogügyleteit tartalmazó könyvek (pl. telekkönyvek, zálog-, tiltás stb. könyvek),

5) a városgazdálkodásra vonatkozó számadáskönyvek.

Az újabb szakirodalom már csak három kategóriát használ:

1) a városi tanács könyvei (tanácsülési jegyzőkönyvek, zálog-, telek- és végrendeleti stb. könyvek

2) a városi bírósági könyvek

3) a városgazdálkodási könyvek.”⁶

Miskolc igazgatásáról a B.-A.-Z. Megyei levéltárban található Miskolc város középkori Városkönyvei mesélnek a legtöbbet, de a Városkönyvek facsimile, azaz másolati példányai is megtalálhatók a levéltárban.

⁶ Kenyeres, 2013. 373. p.

Jegyzőkönyvek

A disszertáció szempontjából a következő leghasznosabb források a városi jegyzőkönyvek voltak. A jegyzőkönyvek a tanácskozások, hatósági eljárások során elhangzottak írásbeli rögzítésére szolgálnak, amelyek egykorú kötésben rendezetten, időrendben tartalmazzák az ülések anyagait.

A B.-A.-Z. Megyei levéltárban megtalálhatóak a város 1569-es évtől kezdődő jegyzőkönyvei, valamint Borsod vármegye miskolci vonatkozású, vagy Miskolcot is érintő közgyűlési jegyzőkönyvei, közgyűlési és bírósági iratai.

Oklevelek

Tóth Péter írja az oklevelek rendszerezéséről, hogy: „A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár különböző fondjaiban rejtőző középkori oklevelek kigyűjtésére a központi rendelkezéseknek megfelelően az 1960-as években került sor. A kiemelt oklevelekből jött létre a XV. 1. (Mohács előtti oklevelek gyűjteménye) számú és elnevezésű fond, amelyről egységes szempontok szerint felvett törzskönyv - tulajdonképpen darabjegyzék - készült. Ezzel egyidőben az egyes okleveleket lefényképezték, a fotómásolatokat pedig elhelyezték a Magyar Országos Levéltár OF. (Diplomatikai Fényképgyűjtemény) osztályán.”⁷

A korabeli terminusok és kifejezések a korabeli latin nyelvről lefordításra kerültek, de zárójelben az eredeti alakok megmaradtak - olvasható a segítségként használt Tóth Péter által írt munkában, *A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei levéltár Miskolcon őrzött középkori oklevelei* című kiadványban.

Az oklevelek csoportosításáról Borsa Iván írja, hogy: „Az okleveleket megpecsételésük módjának alapján három nagy kategóriába lehet osztani, 1./ A függő pecsétellátott oklevél: *privilegium, litterae privilegiales*. Ezek az oklevelek legtöbbször diszes kiállításúak. Minden esetben hártýára írva, - 2./ Nyitott oklevél, *litterae patentes*, későbbi közkeletű szóval: pátens. Ezeket az okleveleket eleinte a hátlapon, később /XIV.sz. végétől/ az oklevél első lapján a szöveg alatt látták el pecséttel. /A hiteleshelyi kiadványok esetében a pecsét még századokig a hátlapon maradt/ A minden szempontból jogérvényes privilegiumokkal szemben a pátens oklevelet másodrendűnek tekintették. Ha egy adományt csak pátens oklevélbe foglaltak, rendszerint utolsó mondatként azt is belefoglalják, hogy későbbi időpontban az ügyben privilegiumot fognak kiállítani. Sok pátens oklevél nem került később privilegiális megerősítésre. A XIV. századtól kezdve egyre gyakoribbak, s Mátyás idejében már

⁷ Tóth, 1990. 5. p.

jogbiztosító erő tekintetében eléri a privilégiumok szintjét. (...) - 3./ Zárt oklevelek, *litterae clausae*. Az oklevelet a pecséttel lezárták, tehát a pecsét feltörése nélkül az oklevelet nem lehetett elolvasni. Az ilyen oklevélnek tulajdonképpen csak addig volt bizonyító ereje, míg a címzett a pecsétet fel nem bontotta.”⁸

A digitalizált oklevelek forrása: <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltar/>

Térképek

A korabeli térképek digitalizált változatai szolgálnak információval az egyes településekről, településrészekről. A kataszteri térképgyűjtemény a megyei levéltárakban őrzött eredeti, színezett dokumentumokból áll, amelyek a Magyar Országos Levéltár őrzetében találhatóak.

Az egyes dokumentumokban talált adatokat akár ki is egészíthetjük más jellegű iratokban található adatokkal. Hiszen például a határjáró oklevélből megismerhetjük egy adott település területét körülvevő természetes vagy mesterséges határokat. A határjeleket királyi küldött állapította meg az érintettek jelenlétében, majd hiteleshelyek adták ki az oklevelet.⁹

Levéltári kutatást a Magyar Nemzeti Levéltár korabeli térképeinek tanulmányozásával egészítettük ki. A térképtár dokumentumait felhasználtuk a korabeli településrészekről szóló alfejezetek illusztrálására. (A város jelenkori városrészeit viszont a Mellékletben található internetről letöltött fotósorozattal kívánjuk bemutatni.)

A digitalizált térképek forrása: <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/terkepgyujtemeny/>

Jogforrások

A helytörténetírás szempontjából fontos szerepet töltenek be a különböző korok jogforrásai is. Minden közösség alkothat statútumokat, amelyik saját joghatósággal rendelkezik és statútumai nem ellenkeznek a magasabb rendű jogszabályokkal, az országgyűlés és a király által hozott törvényekkel. A statútumok csakis a közösségre és területére érvényesek. Ebbe a kategóriába sorolhatóak a vármegyék, a városok és a céhek – írja Werbőczy 1514-ben keletkezett Hármaskönyvében.¹⁰ Tóth Péter: Miskolci Statutumok 1573-1755 című kiadványa tartalmazza az ide vonatkozó helyi jogszabályokat.

Mivel Miskolc a középkor folyamán birtokába jutott azoknak a kiváltságoknak, amelyek viszonylag magas szintű önkormányzatot biztosítottak a városnak, így a 16. század második

⁸ Borsa, 1959. 14-15. p.

⁹ Tóth, 2004.

¹⁰ Tóth, 1981.

felétől a városi tanács - amelynek az élén a főbíró állt - a közösség tagjaira nézve és területére kiterjedő törvényeket hozott, amelyeket statútumoknak nevezünk.

A tanács a statútumokkal első sorban saját munkáját igyekezett megszervezni. Ide sorolhatók a bíróválasztás rendelkezései, a polgári és büntetőperes eljárások rendjének szabályozása, valamint a tanácstagok védelme. Továbbá a statútumok határozták meg a tanács tagjait érintő jogokat és kedvezményeket. Statútumok biztosították a céhek és az iparosok fölötti joghatóság gyakorlását is, valamint az egyházzal való gondoskodást.¹¹

Továbbá ide sorolhatóak még a következő korszakok esetében az önkormányzati testület szabályzatai, rendeletei, amelyekből megismerhetjük a helyi szervek felépítését, tagságát, szabályait, ügyrendjét stb.

Valamint itt említhetjük meg a várost érintő törvénycikkeket is, még akkor is, ha országos szintű rendelkezések, viszont jelen esetben helyi érdekeket képviselnek.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban a következő dokumentumok találhatóak meg fizikailag a kutatáshoz kapcsolódóan:

- Miskolc Város Tanácsának iratai (1569-1911), mint a Tanácsülések jegyzőkönyvei, Miskolc Város Tanácsának iratai, Miskolc város számadási iratai, Örökvallási jegyzőkönyvek, Tanácstörvényszéki iratok, Vegyes tanácsi iratok, a városi tisztviselők és alkalmazottak eskükönyve, királyi adomány-, kiváltság- és oltalomlevelek és egyéb tárgyú iratok.

- Külön korszak (neoabszolutizmus, provizórium és a kiegyezés korszaka) szerint rendezve találhatóak Miskolc Város Képviselő Közgyűlésének iratai (1860-1871), mint az időszak jegyzőkönyvei és közgyűlési anyagai.

- Miskolc Város Tanácsának (1849-1874) a kutatás szempontjából fontosnak ítélt iratai a következő bontásban találhatóak: Tanácsülési jegyzőkönyvek, Tanácsülési iratok, elnöki iratok, Tanácsi iratok, Funduális ügyosztály iratai, illetőségi ügyek, valamint a piaci élelmiszerárak limitációjának iratai.

- Megtalálhatóak továbbá Miskolc város szolgabírói címmel felruházott főbírájának iratai (1867-1871), valamint a város adóhivatalának iratai (1845-1873), mint az adószedői iratok és számadások.

- Miskolc Város Törvényszékének iratai (1850-1871) Törvényszéki jegyzőkönyvek és Törvényszéki iratok formájában találhatóak meg a levéltárban.

- Miskolc város főispánjának iratai (1910-1948) Elnöki iratok, Általános iratok, Kormánybiztosi iratok és Közellátási kormánybiztosi iratokra oszlik.

¹¹ Tóth, 1998.

- Miskolc város Képviselőtestületének (Képviselőközgyűlésének) iratai (1872-1907) Közgyűlési jegyzőkönyvek, Elnöki iratok és Közgyűlési iratok.
- Miskolc Város Törvényhatósági Bizottságának iratai (1909-1950), mint Közgyűlési jegyzőkönyvei.
- Miskolc Város Tanácsának iratai (1871-1922) Tanácsülési jegyzőkönyvek, Tanácsülési iratok, Tanácsai iratok, Elnöki iratok, Illetőségi ügyek.
- Miskolc Város Polgármesteri Hivatalának iratai (1909-1950) Tanácsülési jegyzőkönyvek, Közigazgatási iratok, A gazdasági ügyosztály iratai, A városbírószábi ügyosztály iratai. A közjogi ügyosztály iratai stb.
- Miskolc város tiszti főügyészének iratai (1929-1950) időszakra vonatkozóan.
- Miskolc Város Közigazgatási Bizottságának iratai (1913-1950): Általános iratok, Gazdasági Albizottság iratai
- Miskolc város szabályrendeleteinek gyűjteménye (1868-1948)
- Miskolc város törvényhatósági joggal felruházott várossá alakulásának iratai (1909)
- Miskolc Megyei Városi Tanács Levéltáraként őrző Miskolc Mj. Város Tanácsának iratait (1950-1987), mint Tanácsülési jegyzőkönyveket és Elnöki iratokat.
- Miskolc Mj. Város Tanácsa Végrehajtó Bizottságának iratai (1950-1989): VB ülési jegyzőkönyvek, Visszaminősített TÜK iratok.
- Miskolc Mj. Város Tanácsa VB Titkárságának iratai (1950-1990): Általános iratok, Jogi csoport iratai,
- Miskolc Mj. Város Tanácsa VB Igazgatási Osztályának iratai (1950-1990), valamint az időszakra vonatkozó Osztályok iratai.

Valamint ide sorolhatók a következő források is, amelyekre konkrét hivatkozás nem történik, de érintőlegesen találkoztunk velük a B.-A.-Z. Megyei Levéltár iratanyagai között, valamint a fentebb említett forrásmunkák is utaltak rájuk.

Számadáskönyvek: a városgazda hivatalának működését olvashatjuk ki belőle. A város gazdálkodásáról, a bevételek és kiadások nagyságáról, az esetleges hiányokról és azok pótlásáról készített a város számadásokat. A gazdálkodásért a tanács, a főbíró vagy a tanácsülés küldötte, a gazdasági bizottság volt a felelős. Az 1670-es évektől maradtak fenn számadáskönyvek.¹²

Kötelvény: Miskolc Kötelvénye két részből áll. Az első részében Miskolc 1702-ben történt megváltásával kapcsolatos adatok, határozatok, követjárások és jelentések találhatóak. A

¹² Tóth, 1998.

második részben összeírásokat találunk, amelyek alapján a megváltás összegét a város a birtokosokra kivetette: telkek és tartozékaik, szőlők, pincék és tulajdonosaik, de a kölcsönvett összegek és a kamatok is kiolvashatók belőle.¹³

A középkori összeírás-jellegű források, mint a portális összeírások vagy a dézsmajegyzékek: segítenek feltárni a lakosság számát. Ezek a forrástípusok a 16. század közepén jelennek meg, így ettől az időszaktól a társadalom több szempontú vizsgálata válik lehetségessé. A dézsmajegyzékek a középkori népesedési és gazdasági viszonyokba engednek bepillantást.

A vámnaplók: a miskolci kereskedők városon kívüli kereskedői útvonalát más települések vámnaplóiból követhetjük nyomon.

A közigazgatást érintő további jogforrások elektronikusan: Netjogtár <https://net.jogtar.hu> és LexPraxis <http://jogiportal.hu>

3.3 Sajtóforrások adatgyűjtése és feldolgozása

Első sorban a helyi sajtó, de mint látni fogjuk, voltak esetek, amikor az országos sajtó is foglalkozott a miskolci eseményekkel. A korabeli eseményeket legfőképpen a *Borsod. Miskolczi értesítőből* tudtuk rekonstruálni. Emellett a *Diósgyőr és Vasgyári Hírlap*, valamint a *Magyar Demokrata* hetilap is tájékoztatta olvasóit a helyi eseményekről. Természetesen támaszkodtunk a jelenkori sajtóban megjelenő írásokra is, amelyek korábbi írásokat dolgoztak fel, mint a *Miskolci Napló* vagy a *Szemelvények Miskolc város történelméből* című internetes blog.

3.4 Konceptualizálás

A disszertáció szempontjából a középkori város vizsgálata során az alábbi definíciókat értjük és használjuk:

Szabad királyi város: A szabad királyi város fogalma már a 14. században kialakult, fallal kerített és kiváltságokkal bíró királyi tulajdonú városokra használták. A szabad királyi város önkormányzati, területi és gazdasági autonómiával, önálló igazgatással rendelkezett. Legjelentősebb körülménye az országgyűlési jelenlét volt.

¹³ Vetéssy, 1702., Tóth, 1986.

Mezőváros: A magyar mezővárosok a fallal kerített városok ellentétpárjai, a nem erődített városok voltak, amelyek kiváltságaikkal az autonómia valamely szintjét birtokolhatták, de nem rendelkeztek országgyűlési jelenléttel.

A disszertáció szempontjából az újkori város vizsgálata során az alábbi definíciókat értjük és használjuk:

Rendezett tanácsú város: Az 1870. évi XLII. tc és az 1871. évi XVIII. tc-kek hatályba lépésével születtek meg a mezővárosokból és a kisebb szabad királyi városokból. Az új jogállású települések belső ügyeiket tekintve önállóak voltak, de igazgatási és gazdálkodási jogkörüket tekintve a megye fennhatósága alá tartoztak.

Önálló törvényhatósági jogú város: országos ügyekben állást foglalhatott és a kormánnyal, a képviselőházzal közvetlenül érintkezhetett. A jogi kategória 1950-ben szűnt meg az I. Tanácstörvény hatályba lépésével.

A disszertáció szempontjából a jelenkori város vizsgálata során az alábbi definíciókat értjük és használjuk:

Megyei jogú város: Magyarországon a második tanácstörvény időszakában 1954 és 1971 között a négy legnagyobb vidéki város jogállása megyei jogú város volt. A járások hatásköréből kiemelt városok járási jogú vagy megyei jogú városi kategóriát kaptak. Ezek a városok így a megyékkel egyenrangúak voltak.

Megyei város: A harmadik tanácstörvény után 1971 és 1990 közötti időszakban megyei városra változott a megyei jogú városi jogállás. A nagyvárosok lakossága elérte a százezer főt és társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális szerepük meghatározó volt, valamint régióközponti szerepet is betöltöttek.

Indikátorok

A vizsgálódás szempontjából az indikátorok a hivatalos iratok, mint a privilegiális levelek, indítványok, folyamodványok, határozatok, jegyzőkönyvek és előterjesztések. Az iratok szövegezését, tartalmi részét vizsgáltuk, értelmeztük.

3. EREDMÉNYEK

Az elmúlt korszakok eredményeit tekintve Miskolcnak sikerült több jelentős fejlődési fokot meglépnie a - kutatási kérdésekként felvázolt - helyi és országos kormányzati együttműködéseknek köszönhetően, még ha több esetben ütköztek is az érdekek. Láthattuk az is, hogy a vizsgált folyamatokat milyen jelentős változások előzték meg, majd az elért eredmények milyen újabb jelentős változásokat generáltak, illetve, hogy milyen autonómia törekvések kapcsolódtak az említett folyamatokhoz.

A kutatás során megvizsgáltuk a város megkettőződésének (Ó-Miskolc és Új-Miskolc), majd a település külső-belső határainak kitolódásának okait, valamint láthattuk, hogy a környező településekkel történt összekapcsolódás milyen események hatására jött létre.

Kezdetekben a városok és vásárcörzetek kialakulását leginkább gazdasági okokkal magyarázták a korábbi kutatások. Az első vizsgált korszakra jellemző, hogy az ország régióinak gazdasági erősödése az uralkodó erősödését is jelentette, így királyi szándék is állhatott bizonyos települések, jelen esetben Miskolc fellendítése, illetve önállósodási törekvése mögött. A helyi autonómia törekvések elég korán megjelenhettek a településen, így Miskolcnak sikerült számos privilégiumot megszereznie és megtartania az évszázadok során. Így lehetséges az, hogy Miskolc számos kiváltsággal bővült az időszakban, amelyek később a városi lét kritériumaivá váltak.

Az első privilégiumot, a szabad bíró- és tanácsválasztás jogát, amelyet Nagy Lajos adományozott a városnak, vagy a Zsigmond által 1395-ben adományozott szabad törvénykezési jogot, később számos kiváltság követett. A város a 16. századtól maga szabályozhatta a helyi társadalom legfontosabb ügyeit, mint az önkormányzatot, törvénykezést, valamint az egyházi ügyeket. A városi autonómia garanciája a szabad és önálló törvénykezés volt.¹⁴ Mindez a növekedés, amelyet a privilégiumok megszerzésével ért el Miskolc, a további gyarapodását szolgálta.

A mezővárosi rangú település újabb előrelépése - rendezett tanácsú várossá nyilvánítása - további gyökeres változásokat indított meg a városban. A megváltások évei alatt a város jelölése privilégiált Miskolc város volt. A megváltások alatt a város területe folyamatosan változott. Kevésbé volt számot tevő a belterület növekedése, de az írtásföldeknek köszönhetően a külső részek gyarapodásnak indultak. Későbbiekben, a város belterületének

¹⁴ Tóth, 1981.

növekedésével a lélekszám is emelkedett. Mindezekkel együtt bővült a lakosság komfortosabb életét biztosító közintézményeinek száma is.¹⁵

Mivel a település egyre több kiváltságot tudott szerezni, a városi közösség jólétét egyre magasabb szinten tudta biztosítani. A második vizsgált korszak legjelentősebb eseményei között tarthatjuk számon, hogy Miskolc vezető rétege próbálta elérni, hogy kormányzati szinten is befolyást szerezhessen a településnek. A város demográfiai tényezői egyre kedvezőbbek lettek, amit a település gazdasági mutatói is jeleztek. Ezzel együtt nőtt a település mérete és színesedett a kulturális élete. Az országgyűlés - hosszas helyi és országos szintű egyeztetések, intézkedések során - úgy döntött, hogy önálló törvényhatósági jogra emeli a várost, kijelölve ezzel további fejlődési pályáját. A jogszabályi változásoknak köszönhetően a törvényhatósági jogú városok élére is főispánok kerültek, kijelölve így a városi közigazgatás magasabb szintjét.

Beluszky Pál és Győri Róbert a magyar városhálózatokról szóló könyvében írja, hogy: „A közigazgatás intézményei mellett a dualizmus kori modernizáció során egy sor városi szerepkörű gazdasági, kulturális, szolgáltató intézmény alakult ki, melyek támogatták a városodást, a városi szerepkör súlyának és választékának növekedését, a hierarchikus tagolódást, formálták a városok vonzáskörzeteit. A városokban, még a szerényebb járási székhelyeken is megjelentek a bankok, bankfiókok, takarékpénztárak, biztosító társaságok. (...) Az időszakosan működő vásárok szerepét egyre inkább az állandó üzletek, a nagyobb városokban már a messzemenően szakosodott kereskedések vették át.”¹⁶

Megváltozott az ipar szerepe is a városképzésben. A kézműipart a gyáripar váltotta fel, amelynek közvetett kapcsolata volt a városiasodással, minthogy nagyszámú népességet tudott tömöríteni az egyes városokba, mint Miskolc esetében is.

Hazánkban a gyáripar kialakulása a 19. század második felében ment végbe. A szomszédos Diósgyőrben az erdei üzem fejlesztése mellett 1765-ben beindult a vasgyártás és 1772-ben az üvegipar is, amelyek más iparágakkal együtt Diósgyőr lakosságának megfelelő munkalehetőséget tudtak biztosítani. A település újabb fejlődési szakasza 1910-től vett nagyobb lendületet, amikor megvásárolta a Tapolcafürdőt.¹⁷ A háború idején a Vasgyár a hadi eszközök gyártása révén fellendült, de nagyobb mértékben csak a háború után tudott fejlődni.

¹⁵ Rémiás, 2004.

¹⁶ Beluszky-Győri, 2005. 64. p.

¹⁷ Halmay-Leszih, 1929. A szerzők itt a diósgyőri vár szomszédságában található Tapolca fürdőre (ma diósgyőri Várfürdő) hivatkozhatnak, ugyanis levéltári kutatásom során a korabeli kataszteri térképek vizsgálata szerint ugyanúgy hívták, mint Tapolczat, Tapolca pusztát. Habsburg Birodalom, kataszteri térképek, XIX század.

Diósgyőrben a szén- és vasércbányászat, valamint az erre épült kohászat és fémipar a dolgozók nagyfokú koncentrációját érte el. A bányászat és az ipar együttesen városi méretű népességtömörülést hozott létre, így megjelentek a városi funkciók is. Az ipartelepek többnyire állami, vagy állami vállalatok kezében voltak, ami meghatározta a település társadalmi jellegét is. A vasút építése és fenntartása, valamint a hozzá kapcsolódó szolgáltatások országos piacot teremtettek, amelybe Diósgyőr nagymértékben részt vett.¹⁸

A korabeli Miskolcra szóló munkájában írta Szendrei János, hogy egy ország fejlődése nagymértékben függ városainak fejlődésétől, amelyekre, mint ipari központokra érdemes tekinteni, és amelyek a vidéki termelők fogyasztói központjai is egyben.¹⁹ Miskolc erőteljes fejlődése hozzájárult ahhoz, hogy a korábban szabad királyi városi rangért harcoló település önálló törvényhatósági jogot szerezhessen, amelyhez az országos jogszabályi változások is jelentősen hozzájárultak. A számos városi mozgalom mellett sokasodtak az önállósodási törekvések az önálló igazgatás birtoklásáért. A városnak sikerült elszakadnia a megyei közigazgatástól, hogy megszülethessen Nagy-Miskolc fogalma még a törvényhatóság megszerzésének évében.

Miskolc mellett jelentős volt a Miskolccal szomszédos további települések ipari jellege is. Ilyen volt még a Hejőcsaba és Tapolca határán felépült mészgyár is, de a két háború között téglá és kerámiagyár is működött itt. Így Hejőcsaba pl. több szállal is kötődött Miskolchoz. A Kereskedelmi és Iparkamara dokumentumai arra engednek következtetni, hogy a Miskolccal szomszédos Hejőcsaba a miskolci járás meghatározó településének számított.²⁰

Mindezekkel az ipari potenciálokkal érintett településrészek lettek a következő kutatási részben Nagy-Miskolc részei.

Szintén a Beluszky-Győri kötetben olvashatjuk, hogy: „A település(város)fejlődésre az ipar telephelyválasztásának eltérő indítékai, ill. körülményei eltérő hatást gyakoroltak. Ha az ipar a már meglévő városokba települt, a helyi tőke részt vett a vállalatalapításban, az új üzem helyi erőforrásokra is támaszkodott (szakképzett munkaerő, fogyasztópiac, kedvező forgalmi helyzet stb.), akkor szoros kapcsolatba kerülhetett az iparosodás és a városfejlődés.”²¹ Mivel Miskolcon már korábban is jellemző volt az ipar megléte, ezért jelen esetben a városfejlődés együtt járt az iparosodással. Sőt, a szomszédos települések kiépült ipara szintén hozzájárult és háttérrel biztosított Miskolc további fejlődéséhez a települések összekapcsolásának gyakorlatával a szomszédos települések minden előnyével és hátrányával.

¹⁸ Beluszky-Győri, 2005.

¹⁹ Szendrei, 1911.

²⁰ Dobrossy, 2005.

²¹ Beluszky-Győri, 2005, 56. p.

Barta Györgyi véleménye szerint a szocializmus időszakában a gazdaságfejlesztés helyeit elsősorban a környezeti erőforrások határozták meg. A környezeti erőforrásokon belül a természeti erőforrások és az öröklött gazdaság játszotta az elsődleges szerepet. A természeti erőforrások a szénbányászathoz, a vas- és acéliparhoz, a vegyiparhoz és az építőanyagiparhoz kapcsolódtak. A természeti erőforrások bázisán fejlődtek ki és vészelték át a rendszerváltást pl. a cementgyárak. A telephely megválasztása nagymértékben az öröklött gazdaságtól függött, mint a gyáraktól, az állóeszköz-állománytól, az infrastruktúrától és a képzett munkaerőtől.²²

„A városok sokrétű funkcióinak működtetése jelentős munkaerőigénnyel jár: a város vonzást gyakorol környezetének lakosságára (migrációs központ), lakossága növekszik, lélekszámára nézve kiemelkedik környezetéből. A városi intézmények működtetése magasabb szintű szaktudást igényel; a városi társadalmak nemcsak népesebbek a falusiaknál, hanem eltérő foglalkozási szerkezetük, képzettségük, iskolázottságuk”²³ A miskolci értelmiség településen belüli magas arányát a törvényhatósági jogú városért folyó küzdelem során többször is hangoztatta gazdasági növekedése mellett és érvként használta fel, hogy elérje a törvényhatósági jogot. Itt kívánjuk megemlíteni, hogy az ebben az időben megfogalmazódott, de később realizálódott, települések összekapcsolásával létrejött Nagy-Miskolc esetében halmozottan jelentkezett az a tény, hogy a csatlakoztatott települések lakosságának iskolázottsága, képzettsége és foglalkozási struktúrája merőben eltért egymástól pontosan az itt említett városi-falusi társadalmakra jellemző különbségek miatt. A korai elgondolás szerint a csatolt településrészeknek önálló funkciókat szántak.

Selmezbányáról, majd Sopronból Miskolcra került a Nehézipari Műszaki Egyetem. A felsőoktatási intézményben az akkori politikai céloknak megfelelően az iparosítási koncepció szerint valósult meg az oktatás. A szénbányászat miatt Miskolcra került a Bányamérnöki Kar, de a bányászat mellett több tanszék is részt vett a kohászat ipari fejlesztésében. A Bánya- és Kohómérnöki Karral és a Gépészmérnöki Kar létrehozásával jelentős szakmai-tudományos bázis jött létre a városban.²⁴

A központosítással a helyi szervek alárendelődése lépett érvénybe. Az önkormányzást tekintve a tanácsrendszerrel megszűnt a települési önkormányzatok autonómiája. A főváros ipari súlyának csökkentése érdekében létrehozott vidéki városokban, mint Miskolcon, vagy Pécsen nehézipari központokat hoztak létre. Az időszak gazdaságpolitikája a nagyvállalati

²² Barta, 2002.

²³ Beluszky-Györi, 2005. 16. p.

²⁴ Farkas, 1997.

rendszerre épült. Követelmény volt a nehézipari iparosítás, a cél az árumennyiség növelése volt, a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése háttérbe szorult. A tanácsi rendszerben az ipar átszervezésével, összevonásokkal hatalmas nagyvállalatok jöttek létre.²⁵

Ebben az időszakban a telepített ipar vagy a meglévő ipar felfuttatása határozta meg a település jellegét, ami egyúttal hanyatlásukat is okozta. Így amikor a bázist nyújtó iparág válságba került, a diverzifikálatlan gazdasági szerkezet nehezen tudott megújulni.²⁶

Az 1945 után Magyarország és Miskolc helyzetét Germuska Pál a következők szerint jellemezte: Az iparosítás kiemelt szerepet kapott, mert a korabeli téves gondolkodás szerint az ipart tartották valódi húzóágazatnak. Bár az elmélet, hogy az iparosodás egyenesen arányos a városfejlődéssel, világjelenség volt. A főváros ellensúlyozása érdekében több nagyvárost régióközpontként kezdtek el 150 ezer - 200 ezer fős ipari nagyvárossá fejleszteni. Mindez azt jelentette, hogy beruházási forrásokkal segítették a nehézipar fejlesztését, a szocialista városok kiépítését. Miskolc néhány várossal együtt régi iparvárosnak számított, ahol magas a kereskedelmi, az ipariforgalmi, a szociális, valamint a kulturális foglalkozásúak aránya is.²⁷ Hogy az iparosítás és a fejlődés között lehet-e párhuzamot vonni, egy újabb kutatási kérdést vet fel, minden esetre Kossuth Lajos felismerni vélte, hogy az ipart fejleszteni kell, mert ipar nélkül nemzetünk csak félkarú óriás.²⁸

²⁵ Kondor, 2013.

²⁶ Germuska, 2004.

²⁷ Germuska, 2004.

²⁸ Botos, 2010.

4. KONKLÚZIÓ

Az első kutatási kérdés, minthogy a városi privilégiumok megszerzése és megtartása a helyi és központi hatalom közötti interakciók eredményei, amelyet nagy társadalmi változások előztek meg és követtek, abban nyilvánul meg, hogy a középkorban a helyi szinten keletkezett igényt, mint a privilégiumok megszerzését társadalmi és gazdasági növekedés előzhette meg. A következtetést a privilégiumok nagy számából vontuk le, hiszen tudjuk, hogy azok megszerzése milyen költséggel, szervezéssel, utazással, protokollal stb. járt. A számos kiváltság adományozása a magasabb szintű helyi autonómia biztosítása mellett a lakosság jobb életszínvonalát is tudta biztosítani.

A második rész kutatási kérdését tekintve, miszerint az önálló törvényhatósági jog elérése, a helyi és központi hatalom közötti interakciók eredményei, amelyet nagy társadalmi változások előztek meg és követtek, abban nyilvánul meg, hogy a város újkori önállósodási törekvései eleinte a szabad királyi városi rang megszerzésére irányultak, de végül jogszabályi változások miatt önálló törvényhatósági jogot szerzett, amely a vizsgálódásból egyértelműen kiderül, hogy a helyi szint és a központi szint együttműködése eredményezte. Az új közigazgatási-jogi helyzet megítélésénél a döntéshozók figyelembe vették a város településhálózatban elfoglalt helyét, fejlődési mutatóit, mint a lakosság számot, a lakosság összetételét és a gazdasági mutatókat. A városnak nem csak presztízst jelentett a megszerzett cím, hanem önállóbb városi közigazgatást is, hiszen a mindenkori kormány képviselője került a város élére.

A harmadik rész kutatási kérdése miszerint a jelenkori Nagy-Miskolc koncepció kidolgozása és megvalósulása a helyi és központi hatalom közötti interakciók eredményei, amelyet nagy társadalmi változások előztek meg és követtek, az alábbiakban nyilvánul meg.

A város önállósodásának elhatározása és az ahhoz kapcsolódó kezdeményezések már jóval korábban megszülettek, minthogy a rendszerváltás időszakára tehető új szovjet hatalmi elit összecsatolta volna Miskolcot a szomszédos településekkel. Miskolc a Bükk völgyében fekvő település, így terjeszkedésének a természet határt szabott. Növekedését tekintve már az 1900-as évek elején úgy gondolták, hogy a későbbiekben a területi gyarapodást már csak a környező települések egybeolvasztásával lehet megoldani. Mivel nem csak Miskolc, hanem a szomszédos települések is önállóságra törekedtek, ennek a megvalósítása szintén nem volt könnyű feladat, viszont a településeknek megvolt a lehetősége a változások előkészítésére és megvalósítására. De a háború közbeszólt és annak ismert következményei miatt az 1945-1950 közötti időszakban alakult ki felülről vezérelve Miskolc új közigazgatási egysége, amely magába foglalta a történeti Miskolcot, Hejőcsabát, Martintelepet, Diósgyórt, Perecest,

Szirmát, Tapolcát, Lillafüred-Hámort, Ó- és Új-Massát, valamint a nem történeti városrészhez tartozó Szondi-telepet, Bábonyi-bércet, Zsarnai telepet és a Béke-telep nevű gyári kolóniát, amelyek a városhatárt több mint négyszeresére növelték. Mindehhez csatlakozott még 1981-ben Bükk-szentlászló 2258 kh. területével. A Miskolc-hoz csatolt településekkel a város területe sajátos alakzatot eredményezett. A csatolt településrészek eltérő adottságokkal rendelkeztek és eltérő fejlődési pályát futottak be. Miskolc a csatolt településekkel együtt veszítette el kiharcolt önállóságát. A hazai hierarchiai rendszerben Miskolc az 1980-as évek elejéig - a helyi ipar koncentrációja miatt - erősödött. Végül Miskolc iparvárosi imázsa a korszakkal együtt lezárult.

Miskolc és a környező települések számos tényezővel tudtak hozzájárulni a város gyarapodásához, ami nem csak összezsugorította, de idővel össze is kovácsolta a kutatásban helyet kapott településekkel.

5. BIBLIOGRÁFIA

Barta Györgyi: A magyar ipar területi folyamatai 1945-2000, Studia Regionum, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002.

Beluszky Pál – Győri Róbert: Magyar városhálózat a 20. század elején, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.

Beluszky Pál – Győri Róbert: Városi rang vice versa városi funkció (A városi rang és a városi funkció alakulása az elmúlt másfél évszázadban) in: Történeti földrajzi közlemények 6. évfolyam, 3-4. szám, Nyíregyháza, 2018.

http://www.nyf.hu/foldrajz/sites/www.nye.hu.foldrajz/files/oktatasi_segedanyagok/konyvek/TFK-2018-3-4-Gistory.pdf letöltés: 2023.01.03.

Botos Balázs: Az iparpolitika metamorfózisa, Zsigmond Király Főiskola, LHarmattan Kiadó, 2010.

Dobrossy István (szerk.): Előtanulmányok a Miskolc monográfia IV-V. kötetéhez (Miskolc története 1848-1949-ig) in: Levéltári Évkönyv X. Miskolc, 2000.

Dobrossy István: Miskolc Mindszent településrész története, Borsodi Nyomda Kft., Miskolc, 2010.

Dobrossy István: Tapolca, Diósgyőr és Hejőcsaba Miskolchoz csatolása 1945-ben in: Dobrossy István (szerk.): Levéltári évkönyv XII-XIII. Forma Nyomdaipari Kft., Miskolc, 2005.

Enyedi György: Városi világ, Akadémiai kiadó, Budapest, 2012.

Farkas Ottó: Elnöki megnyitó A bányászat, a kohászat és a gépipar Miskolcon című könyvfejezethez in: Dobrossy István (szerk.): Miskolc a millecentenárium évében 1. Miskolc, 1997.

Germuska Pál: Indusztria bővületében, Fejlesztéspolitika és a szocialista városok, 1956-os Intézet, Budapest, 2004.

Dr. Halmay Béla – Leszih Andor (szerk.): Miskolc és Borsod-Gömör-Kishont egyelőre egyesített vármegyebeli községek, Magyar Városok Monográfiája V., A Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, Budapest, 1929.

Jelinek Csaba, Bodnár Judit, Czirfusz Márton, Gyimesi Zoltán (szerk.): Kritikai városkutatás, Társadalomelméleti könyvtár L'Hartman Kiadó, 2013.

Kenyeres István: A főváros Középkori levéltárainak sorsa In: Homoki-Nagy Mária főszerk.: Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, 2013, Szegedi Tudományegyetem, 369–382 p. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica 75.)

Kondor Attila Csaba: Iparpolitika és Budapest a Kádár-korszakban, „A mechanizmus fojtogat bennünket”, Napvilág kiadó, 2013.

Rémiás Tibor: Miskolc 18. századi társadalmi feudális kori összeírásai alapján, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004.

Szendrei János: Miskolcz város története és egyetemes helyirata I-V. köt. Miskolc, 1886 – 1911.

Tóth Péter: Két tanulmány és válogatott források Szirma történetéhez, Kiadja a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Miskolc, 2004.

Tóth Péter: Miskolci Statutumok 1573-1755, Közreadja Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltári Füzetek 13, Miskolc, 1981.

Tóth Péter (közrea): Csorba Csaba (szerk.): A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Miskolcon őrzött középkori oklevelei, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 28, Miskolc, 1990.

Tóth Péter (közrea.): Csorba Csaba (szerk.): A miskolci kötelkönyv, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 22, Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár sokszorosító műhely, Miskolc, 1986.

Tóth Péter: Miskolc társadalmi a XVI-XVII. században in: Dobrossy István (szerk.): Miskolc története II. köt. Miskolc, 1998.

Tóth Péter: A város igazgatása in: Dobrossy István (szerk.): Miskolc története II. köt. Miskolc, 1998.

Tóth Péter: Az önkormányzat és a városigazgatás jogi háttere a középkorban Miskolcon in: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve LII, Kiadja: Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2013, 221-225.

Történeti segédtudomány alapismeretek I., Levéltári szakmai továbbképzés, Felsőfok 4. Összeállította: Borsa Iván, Levéltárak Országos Központja, Budapest, 1959.

6. SAJÁT PUBLIKÁCIÓK ÉS ELŐADÁSOK JEGYZÉKE

Publikációk:

- A középkori Miskolc városi privilégiumainak tükrében in: Gesta folyóirat, XX. évf. 12-22., 2023. <http://gesta.uni-miskolc.hu>
- Szabad királyi város helyett önálló törvényhatóság Miskolcon in: Régióink története III. periodika, A közigazgatás történeti változásai Észak(kelet)-Magyarországon a modern korban, Líceum Kiadó, Eger, 2022.
- Miskolc önálló törvényhatósági jogának megszerzése in: VII. IRI Társadalomtudományi Konferencia, Tartalmi összefoglalók – Absztraktkötet, Szlovákia, Stúrovo, (Párkány) 2019.
- Múltban és jövőben is együtt: Miskolc és Kassa in: A Selye János Egyetem Nemzetközi Doktorandusz Konferenciája, Tanulmánykötet, Szlovákia, Komárno, (Komárom) 2016.
- The industrial history of the steel city of Miskolc, in: 5th. Interdisciplinary Doctoral Conference Book, Konferenciakötet, Pécs, 2016.
- The industrial history of the steel city of Miskolc, in: 5th. Interdisciplinary Doctoral Conference Book of abstracts, Absztrakt kötet, Pécs, 2016.
- Miskolc jövője: Újraiparosítás? in: Magyarságtudományi kutatások V. A fenntarthatóság perspektívái a Kárpát-medencében konferencia előadás és tanulmánykötet, Veszprém, 2016.
- Magyar fiatalok Európában és Európán kívül BAZ megyei példák tükrében in: II. Fiatalok Európában tanulmánykötet, Pécs, 2015.
- Magyar fiatalok Európában és Európán kívül BAZ megyei példák tükrében in: II. Fiatalok Európában absztrakt kötet, Pécs, 2015.

Recenziók:

- Horváth Sándor – Ö. Kovács József (szerk.): Állami erőszak és kollektivizálás a kommunista diktatúrában in: Korall Társadalomtörténeti folyóirat 67. szám. 18. évf. 2017.
- Szarka László: A multietnikus nemzetállam 1918-1992 Kísérletek, kudarcok és kompromisszumok Csehszlovákia nemzetiségi politikájában in: Korall Társadalomtörténeti folyóirat 70. szám. 18. évf. 2017.

Előadások:

- A középkori Miskolc városi privilégiumainak tükrében előadás, Hallgatói Tudományos Konferencia a Bölcsészettudományi Kar 30. éves jubileuma alkalmából, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2022. október 6.
- Miskolc önálló törvényhatósági jogának megszerzése előadás, A közigazgatás történeti változásai Észak(kelet)-Magyarországon a modern korban (III. Nemzetközi régiótörténeti konferencia), az Eszterházy Károly Egyetem Történettudományi Intézete és Történelemtudományi Doktori Iskolája a MTA Miskolci Akadémiai Bizottság Történettudományi és Néprajzi Szakbizottsága, valamint az Északkelet-Magyarországi Régiótörténeti Szakmai Fórum konferencia, Miskolc, MTA MAB Székház, 2021. október 20-21.
- A „Nagy-Miskolc” koncepció megvalósulása (1909-1981) előadás, XIII. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl – Nemzetközi tudományos konferencia, Kaposvári Egyetem, Kaposvár, 2019. május 31.
- Miskolc önálló törvényhatósági jogának megszerzése előadás, VII. IRI Társadalomtudományi Konferencia, Szlovákia, Stúrovo, (Párkány) 2019. június 19-20.
- Múltban és jövőben is együtt: Miskolc és Kassa előadás, A Selye János Egyetem Nemzetközi Doktorandusz Konferenciája, Szlovákia, Komárno, (Komárom) 2016. április 9.
- The industrial history of the steel city of Miskolc előadás, 5th. Interdisciplinary Doctoral Conference, Pécs, 2016. május 27-29.
- A Veszprémi Magyarságtudományi Kutatások Műhely, a Veszprémi Szaléziánus és a Gazdaságtudományi Intézet Fenntarthatóság és integráció, Gazdasági és társadalmi perspektívák a Kárpát-medencében című tudományos műhelykonferencia, Miskolc jövője: Újraiparosítás? előadás, Veszprém, 2015. december 11.
- II. Fiatalok Európában Konferencia, Magyar fiatalok Európában és Európán kívül Borsod-Abaúj-Zemplén megyei példák tükrében előadás, Pécs, 2015. november 13-14.
- A Magyar Szociológiai Társaság Etnikai Kisebbségkutató Szakosztálya és az MTA PAB II. Filozófia-, Történettudomány- és Néprajztudományok Szakbizottsága Kisebbségkutató Munkabizottságának Diaszpóra a mérlegen c. pódiumbeszélgetés, Kisebbségi magyar közösségek összehasonlítása tengeren innen és túl miskolci példák segítségével, előadás, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2015. június 16.